

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**
на дисертацію Веремейчика Сергія Володимировича
«Концептуалізація душі у контексті релігійно-антропологічних
пошуків представників української філософської думки
кінця XIX – першої половини ХХ століття», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата філософських наук
за спеціальністю 09.00.11 – релігієзнавство

Дисертаційну роботу присвячено релігієзнавчо-філософській рефлексії, або, за словами автора дослідження, «концептуалізації» душі теоретиками академічної філософської думки України кінця XIX – першої половини ХХ століття. Прикметно, що зроблено це з урахуванням теоретико-методологічних візій кількох витокових періодів у релігійно-філософській думці. Йдеться про класичний, некласичний та постнекласичний контексти філософської осмислення складних антропологічних феноменів і, зокрема душі.

У контексті сучасних кардинальних змін, що відбуваються не лише в «кабінетній» філософії, а передусім у практичному духовно-культурному житті, за яким філософська думка ледь встигає, звернення до здобутків української філософії переходного періоду – від модерну до постмодерну – є вкрай важливе, оскільки воно може допомогти віднайти надійну основу у пошуку відповідей на сучасні виклики та техно-, і антропогенні явища, зумовлені кризою людини. Ці процеси загострюють потребу одухотворення постнеокласичної раціональності як раціональності філософсько-релігієзнавчого дискурсу, головною ознакою якого є гуманізація, а не механічна гуманітаризація наукового знання.

Підґрунтям такої візії й теоретичного підходу є методологічна переорієнтація на парадигму синергії філософських учень мислителів різних епох про дух, душу та серце, а відтак і онтологічне декодування їхнього ідей-ціннісного змісту шляхом компаративного аналізу та кристалізації духовно-академічного філософування на засадах християнського релігійно-антропологічного дискурсу. Власне в цьому ключі дисертаційне дослідження Сергія Веремейчика є справді актуальним і має важливе теоретичне та практичне значення.

Дисертант справедливо наголошує, що в другій половині XIX – на початку ХХ ст. в духовному житті українського народу відбувалися важливі події, які ознаменували зародження та розвиток його національної культури і, зокрема філософської думки, котра формувалася, передусім, під впливом сковородознавства й інтелектуально-просвітницької діяльності Кирило-Мефодіївців (М. Костомарова, П. Куліша, Т. Шевченка, П. Юркевича та ін.). Але найважливішим інституційним осередком була все ж таки тодішня академічна спільнота, представлена Київською філософською школою і, зокрема, П. Юркевичем, В. Зеньковським, В. Войно-Ясинецьким (с. 2-3), П. Лінницьким, Д. Богдашевським, В. Певницьким, В. Завітневичем, Г. Челпановим, С. Гогоцьким,

О. Козловим та ін. (С. 3, с. 3), з яких, на наш погляд, почалося тяжіння до світськості й вільнодумства в академічній філософії.

І хоча спадщина цих мислителів у дисертації проаналізована нерівномірно, на досягнення дослідницької мети воно особливо не вплинуло, адже С. Веремійчик присвятив наукову працю комплексному аналізу й витлумаченню змісту філософського вчення про душу саме на прикладі творів П. Юркевича, В. Зеньковського, В. Войно-Ясенецького та Г. Челпанова.

Цей підхід дозволив чітко проаналізувати і витлумачити зміст кордоцентричних інтенцій П. Юркевича (С. 97-110; с. 8-9); з'ясувати та увиразнити антропологічні домінанти трактування природи душі Г. Челапновим (С.112-130; с. 9); розкрити внутрішній ідейно-смисловий потенціал філософського розуміння духу, душі і духовного В. Зеньковським (130-148; с. 9-10); експлікувати та декодувати релігійно-філософські смисли, вкладені у поняття духу, душі та тіла В. Войно-Ясенецьким, а також обґрунтувати їх морально-духовну суть і сотеріологічну спрямованість (С.149-168; с.10-11).

Теоретична значущість дисертаційної роботи, на мою думку, полягає в розробці загалом ефективних методологічних засад дослідження і витлумаченні змісту ключових дефініцій, на уточненні яких наполягає автор, формулюючи основні елементи новизни (С. 6; с.3), що насправді є доволі важливо з огляду на подальше більш комплексне міждисциплінарне вивчення української релігійно-філософської думки другої половини XIX – початку ХХ ст.

Нова авторська інтерпретація філософської спадщини П. Юркевича, В. Зеньковського, В. Войно-Ясенецького, Г. Челпанова та ін. сприяє не лише широкому залученню автентичних творів у сучасний релігієзнавчий дискурс, а й підтверджує вміння С. Веремійчука чітко їх систематизувати, класифікувати, науково узагальнювати, а відтак і вести фахову дискусію, спрямовану на деміфологізацію й розвінчання різного роду ідеологічних штампів і хибних тверджень, якими було штучно обтяжено українську філософську думку за часів матеріалістичного диктату в науці радянського періоду.

Загалом дисертація складає позитивне враження як за структурою, так і за змістом, а автореферат – написано відповідно до вимог, що є обов'язковими до такого роду наукових текстів. Він містить усю необхідну інформацію про дисертаційну роботу.

Текст дисертації й автореферату структуровані за гнучкою схемою систематизації. У цьому зв'язку варто відзначити вдалу модифікацію викладу матеріалу й певну системність авторського наукового задуму, що підтверджуються доволі вдалою спробою узагальнити і концептуалізувати усю ідейно-смислову поліфонію, методологічні підходи та принципи до витлумачення центральних антропологічних понять духу, душі і тіла, які характеризують релігійно-філософську думку України другої половини XIX – початку ХХ ст.

Зауважимо, що підібраний методологічний інструментарій, попри те, що в авторефераті його описано зовсім скоро, забезпечив дисертанту можливості сформулювати переконливі елементи новизни, хоча окремі з них також могли би бути обґрунтовані чіткіше (С. 5-7; с. 3-4)

Дослідження виконано в межах наукової проблематики кафедри філософії Національного університету водного господарства та природокористування «Життєвий світ людини як універсум культури: духовні, моральні, естетичні та релігійні виміри» (0120U000237). Дисертаційна робота має широку географію апробації, а її ключові наукові твердження та висновки – докладно висвітлено й апробовано на науково-практичних конференціях різних рівнів. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 7 наукових статей, з яких 6 – у фахових виданнях України і 1 стаття – в іноземному журналі (С. 7-8; с. 4.).

Особливих зауваг не викликають висновки – вони ґрунтовні, переконливі, однак занадто розлогі (С. 171-177; с. 11-16).

Підсумовуючи, наголошує, що автореферат дисертації відповідає діючим вимогам і містить усю необхідну інформацію про дисертаційне дослідження й розкриває основні положення дисертації.

Дисертаційну роботу написано на належному науково-теоретичному рівні. Вона – присвячена актуальній релігієзнавчій проблематиці, чітко структурована, містить елементи новизни, відзначається науково обґрунтованими висновками, має вагоме теоретичне і практичне значення.

Водночас у дисертації наявна низка дискусійних моментів, окрім узагальнюючі твердження мають декларативний характер, потребують уточнення та глибшого обґрунтування, робота містить мовно-стилістичні огріхи та некоректності. Найбільш схематично ці зауваження, рекомендації й побажання можна подати в такій послідовності:

1. Некоректно, на наш погляд, визначено предмет дослідження.
2. Додаткового пояснення й чіткої диференціації потребують такі дефініції «київська академічна філософія», «філософсько-академічна думка України кінця XIX – першої половини ХХ століття», «професійно-академічна філософія», а головне пункт новизни, у якому дисертант стверджує, що уточнив сутність таких ключових понять, як «професійно-академічна філософія, християнська антропологія, дух, душа, серце» (С.6 с. 3).
3. Дисертант прагне довести, що Г. Челпанов розумів душу як інтегративний принцип, за допомогою якого можна осмислити феномен єдності свідомості та тотожності особистості, не беручи при цьому до уваги релігійну мотивацію. Насправді твердження значною мірою є справедливим, однак в тексті дисертації це простежується дуже опосередковано, оскільки там не має чіткої реконструкції і, зокрема, аналізу тих суспільно-історичних передумов, які закладали основи нових духовно-культурних трансформацій в академічному середовищі, під впливом яких формуватиме далі свої філософські візії цей академіст, звертаючи їх у бік світності.
4. Подібне ми спостерігаємо і в дослідженні автором конституційних елементів людської природи, обґрунтованих В. Войно-Ясенецьким. Тут також доцільно було би чіткіше провести паралелі із ісихастськими практиками і вченням Григорія Палами про ісихію

та «божественні енергії», оскільки саме це проливає світло на формування кордоцентричної домінанти у філософській думці дослідженого періоду.

4. У тексті дисертації часто зустрічаються й певні мовно-стилістичні та пунктуаційно-орфографічні огріхи і неточності, а також зайві «костилі», на кшталт «таким чином», замість «у такий спосіб», або «отже».

Висновки. Дисертація Веремейчика Сергія Володимировича «Концептуалізація душі у контексті релігійно-антропологічних пошуків представників української філософської думки кінця XIX – першої половини ХХ століття» є завершеним, самостійним, цілісним дослідженням, яке відповідає вимогам щодо кандидатських дисертацій і містить вагомий доробок в розв'язанні важливих і актуальних наукових проблем сучасної релігієзнавчої та богословської думки, відповідає «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.11 – релігієзнавство.

Доктор філософських наук,
доцент кафедри філософії та культурології
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
ШКРІБЛЯК Микола Васильович

